

Aanspraak

Afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen

September 2013

Schrijfster Mischa de Vreede:
Herinneringen aan een andere
wereld gaven mij hoop

Sociale Verzekeringsbank

PENSIOEN &
UITKERINGS raad

Inhoud

Mag ik u even aanspreken? 3

Schrijfster Mischa de Vreede groeide als kind op in Japanse vrouwenkampen op Noord-Sumatra 14

Ten Toon & Te Doen Expositie '150 jaar Bronbeek. Wonen tussen trofeeën' 20

Toespraak van theatermaker Diederik van Vleuten bij de Indië-Herdenking op 15 augustus 2013 4

Zoek?! 19

Ten Toon & Te Doen Presentatie Landgoed Bronbeek 21

Herman Romans van Schaik overleefde de wreedheden tijdens de Bersiap in Soerabaja 9

Ten Toon & Te Doen Herinneren en Verbinden 20

Vraag & Antwoord 22

Puzzel 23

Adressen / colofon 24

Mag ik u even aanspreken?

Bij binnenkomst in het hoofdkantoor van de Sociale Verzekeringsbank in Amstelveen valt het oog direct op een plaquette waarop de namen staan van de medewerkers die wij zijn verloren in de Tweede Wereldoorlog. De plaquette dateert van net na de oorlog en heeft in de 90'er jaren zijn plek net na de ingang gevonden. Elk jaar op 4 mei wordt ervoor gezorgd dat er een mooi boeket bloemen ligt. Zo herdenken wij op onze manier de slachtoffers van de oorlog. Dat gebaar treft mij, omdat het aangeeft hoe bewust de SVB zich is van haar eigen geschiedenis. Ik vind het ook een mooie boodschap aan onze jongere medewerkers, want het blijft van groot belang dat ook zij zich bewust zijn van deze periode en het leed dat voor onze cliënten nog voelbaar is tot op de dag van vandaag.

Natuurlijk vraagt herdenken om meer dan alleen een plaquette. Het is aan ons allemaal om daar een rol in te vervullen. Ik doe dat bijvoorbeeld door mijn nog jonge kinderen te betrekken bij de herdenking op 4 mei. Door met hen te praten over onze eigen familiegeschiedenis. In hun eigen taal en aangepast aan hun leeftijd probeer ik de link van het verleden naar de toekomst te leggen. In deze Aanspraak staan wij vooral stil bij de gebeurtenissen in Nederlands-Indië en de herdenking op 15 augustus.

Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Martin van Rijn, is recent bij de afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen bij de Sociale Verzekeringsbank in Leiden op bezoek geweest. Hij is onder andere eindverantwoordelijk voor de zorg die wij aan u leveren. Ik ben erg blij met zijn interesse, want we hebben kunnen praten over onze dienstverlening aan u en de persoonlijke manier waarop we dat zoveel mogelijk proberen te doen.

Nicolý Vermeulen

Voorzitter Raad van Bestuur Sociale Verzekeringsbank

Toespraak van theatermaker Diederik van Vleuten bij de Indië-Herdenking in Den Haag op 15 augustus

In het voorjaar van 2008 droeg mijn vader het Indische familiearchief aan mij over. Een groot aantal dozen vol brieven, fotoalbums en documenten die het verhaal vertellen van drie opeenvolgende generaties die hun geluk beproefden in het voormalige Nederlands-Indië. In een van die dozen trof ik de memoires van mijn oudoom Jan, de broer van mijn opa Sam. Ik wist van het bestaan van die memoires. Oom Jan had ze ons gepresenteerd aan de vooravond van Kerst 1981. Maar ik was er nog nooit toegekomen die herinneringen in hun geheel te lezen. Vijf jaar geleden was het dan zover. Misschien had het er mee te maken dat ik mijn 50ste levensjaar naderde. Dat ik een vader was van veel te snel opgroeiende kinderen en mij steeds vaker afvroeg waar ik zelf vandaan kwam. Wat droeg ik mee van de generaties voor mij, die leefden in tijden die zo verschilden van de mijne? Tijden van zeer ingrijpende veranderingen, van oorlog en revolutie.

Oom Jan had zijn memoires geschreven op advies van zijn huisarts. Na de dood van zijn vrouw Aukje voelde hij zich ontredderd. Hij had haar in Indië ontmoet en was daar met haar getrouwd. Ze was altijd

zijn kompas geweest, nu dreef hij stuurloos rond. Hij worstelde met depressies. De jaren van de oorlog in Azië kwamen in hem naar boven. De jaren waarvan hij dacht dat hij ze verwerkt had. 'Schrijf het allemaal maar eens op', had zijn huisarts gezegd. 'Bij wijze van therapie'. Hij voelde er eerst niet veel voor. Waarom zou hij zijn memoires schrijven? Voor wie, voor wat? Zijn dokter zag het anders. 'U schrijft uw herinneringen niet voor de buitenwereld maar voor uzelf. En misschien voor uw allernaaste familie. Schrijf het op in uw eigen stijl en taal. We zijn niet uit op de Nobelprijs voor de Literatuur'.

En toen was hij toch maar begonnen. Hij was van plan geweest alleen de grote lijnen te beschrijven. Maar de ene herinnering riep de andere op. Zijn geheugen bleek nog zo scherp als een mes. Hij hoorde weer het ruisen van de regens van zijn kindertijd in Indië, het land waar hij in 1906 was geboren. Hij zag weer de beelden van zijn eerste bootreis naar Holland, in de zomer van 1914. De paniek aan boord toen het bericht was binnengekomen dat er in Europa een grote oorlog was uitgebroken.

Diederik van Vleuten, 2012.

De Eerste Wereldoorlog. Zijn terugkeer naar Indië als jongeman van 23 jaar. Zijn leven als planter, de crisis van de jaren 30, Aukje, de naderende oorlog, het 'Vaarwel tot betere tijden', de kampen, de bevrijding die geen bevrijding was, en alles wat er kwam na de 15e augustus 1945. Bijna twee jaar lang werkte hij aan het boek van zijn leven. Het zouden uiteindelijk 675 pagina's worden. Handgeschreven. Vier grote cahiers in folioformaat. Vier delen met elk een aparte titel: *Dageraad*, *Terug naar het land van herkomst*, *Oorlog in het Paradijs*, *Schemering*.

Aan het begin van *Oorlog in het Paradijs* beschrijft hij de Sinterklaasviering op Onderneming Goenoeng Toenggol in Lebak, 5 december 1941. Hij speelde die avond voor Sinterklaas. De kinderen liepen met hem weg. Twee dagen later, de dag die alles zou veranderen. Pearl Harbor. Hij beschrijft de weken van het wachten op het onvermijdelijke. *Oorlog in het Paradijs*.

Tegen het schrijven van dat deel had hij het meeste opgezien. *Ik wist dat ik opnieuw zou moeten terugkeren naar de jaren die ik het liefst voor altijd uit mijn*

geheugen had gewist. Ik was bang eraan te zullen bezwijken, maar dat is niet gebeurd. Ik wankelde, maar ik viel niet. Ik heb de herinnering eraan terug kunnen brengen tot een overzichtelijke nachtmerrie.

Toen ik werd opgepakt en in een wagen werd geladen om weggevoerd te worden naar kamp Adek in Batavia probeerde Aukje het cordon van Japanse soldaten te doorbreken voor een laatste kus, een laatste contact. Het laatste dat ik van haar zag was hoe ze door een soldaat met de achterkant van zijn geweer tegen de grond werd geslagen. Ik wist niet of ik haar ooit nog terug zou zien.

Als ik terugdenk aan mijn internering dan was het ergste niet de honger, niet de pijn, niet de angst, niet de uitzichtloze verveling voortdurend afgewisseld door onzegbaar verschrikkelijke gebeurtenissen. Wat mij uiteindelijk het meest heeft gekweld was mijn permanente zorg om mijn Aukje. Waar is ze, hoe gaat het met haar, maakt ze het goed, is ze ziek, wordt ze mishandeld, gaat ze het halen? Gaan wij elkaar ooit nog zien? Hoe lang gaat deze oorlog nog duren?

Diederik en oom Jan, zomer 1967.

Jan en Aukje nog net verloofd 1935.

En dan: hoe zal de wereld eruit zien waarin wij elkaar opnieuw ontmoeten?

Vijf jaar geleden las ik voor het eerst over die jaren van oom Jan in Kamp Adek en kamp Bandoeng, Tjikoedapateuh, het 15e Bat. Over wat Aukje overkwam in Tjideng en kampong Makassar. Ik las hoe Jan in de chaotische en zeer angstige dagen na de capitulatie op zoek ging naar Aukje. Hoe hij speelde met zijn leven omdat het binnen de kampen veiliger was dan buiten de kampen. Hoe hij op de trein stapte van Bandoeng naar Batavia.

Als ik die trein drie dagen later had genomen was ik er niet meer geweest. Die trein werd tot stilstaan gedwongen en alle Europeanen in die trein werden vermoord.

Hij had de tegenwoordigheid van geest en het historisch besef om het treinkaartje van zijn zoektocht te bewaren. Een klein papiertje ter grootte van een luciferdoosje. Nog net leesbaar staat er op gedrukt: 2e klas. 63 jaar later hield ik het in mijn handen. Ik huiverde en telde mijn zegeningen. Ik las hoe hij als misschien wel een van de eerste mannen door de poorten van Tjideng liep. En daar te midden van alle ellende en rotzooi kinderen zag spelen. De spelende kinderen van Tjideng.

Kinderen kennen net zoveel angst als wij volwassenen. Dezelfde honger, dezelfde pijn. Maar ze kunnen het niet goed plaatsen en doen daarom instinctief datgene wat ze helpt te overleven: ze blijven spelen.

Hoeveel van die kinderen, die nu in de herfst en de winter van hun leven zijn gekomen, zouden toen

Japanse 'ID kaart' van Jan 1942.

Telegram van aankomst Jan en Aukje met de Boissevain, februari 1946.

Oom Jan in de rimboe.
Onderneming Goenoeng Toenggal 1940.

hebben kunnen beseffen dat zij, door dat te doen, door te blijven spelen, hun moeders de kracht hebben gegeven het vol te houden? Ik las hoe zijn zoektocht naar Aukje hem via Tjideng, waaruit zij een paar weken voor zijn komst was weggehaald, tenslotte bracht naar kampong Makassar. Hoe hij haar naam noemde, hoe hij gevraagd werd bij de poort te wachten, hoe ze op hem af kwam lopen, vermagerd, vervuild, op blote voeten, met een schortje voor en haar haar in een knotje, maar met nog steeds diezelfde glimlach die ze had toen hij haar voor het eerst ontmoette, tien lange jaren daarvoor, op dat stationnetje in Soekaboemi.

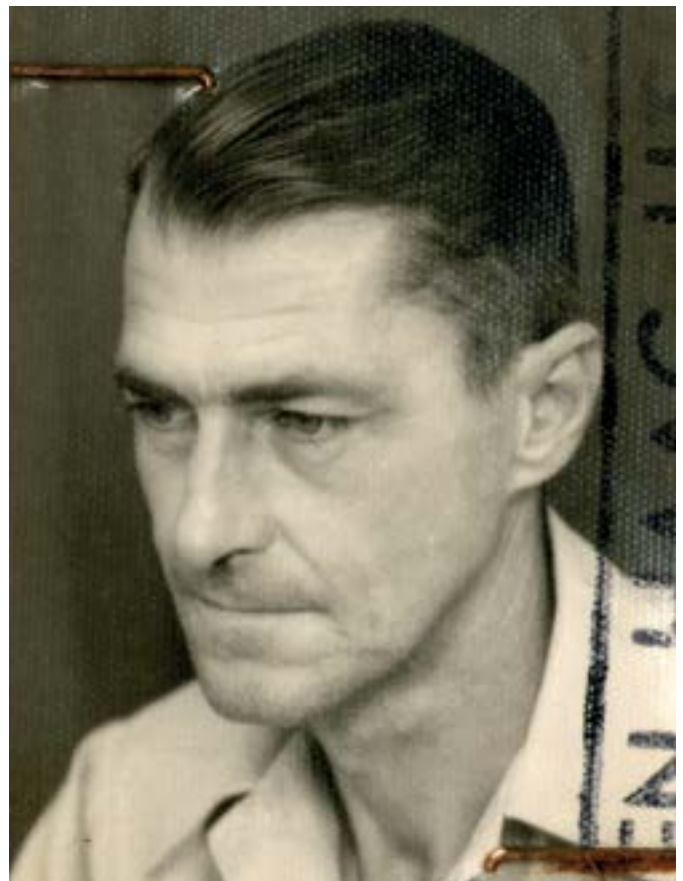
Zijn memoires: Vier grote cahiers in folioformaat.

Foto: Hemmy van den Wall Bake

Pas getrouwd! Op 29 april 1937 in Kotaboemi.

Zo stonden we daar op die 19e september 1945 bij de poort van Kampong Makassar. We konden geen woord uitbrengen. We hielden elkaar alleen maar vast, overmand door emoties. Twee kleine mensen op de puinhopen van de grote oorlog in Azië. We waren er nog, en dat was meer dan we konden bevatten.

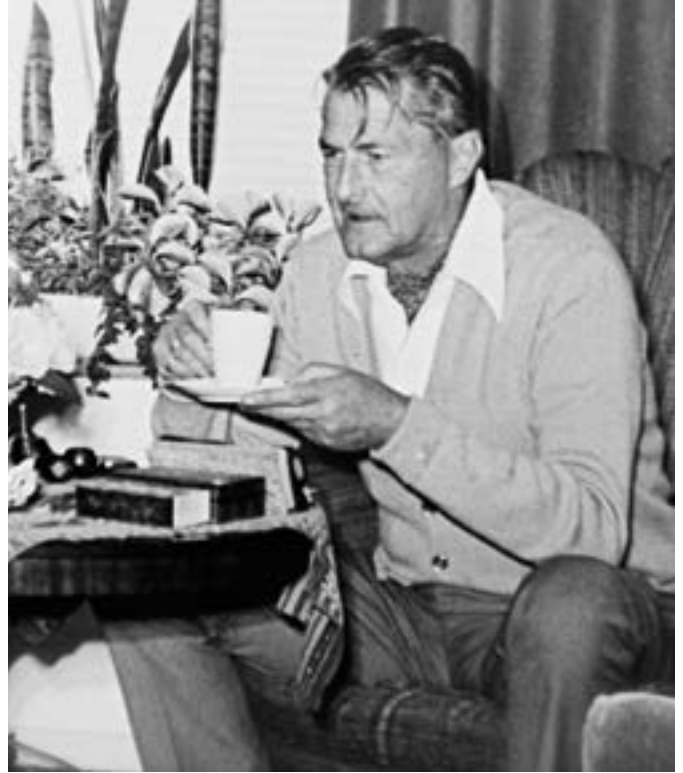
ID kaart Jan van Vleuten bij aankomst in Nederland op 16 februari 1946.

Jan van Vleuten en Aukje van der Werff,
Amsterdam 1960.

En zo las ik ook het laatste deel: *Schemering*. Hoe Jan met Aukje in februari 1946 aanbelde bij het huis van zijn broer Sam, mijn opa, in de Riouwstraat in Den Haag, op een steenworp van hier. Met alleen een heel klein koffertje en gestoken in die wonderlijke kleren die hen waren uitgereikt in Ataka. Hoe ze hier in Den Haag wat op adem probeerden te komen. Tot Jan werd geroepen om terug te keren naar Indië. Om de toestand van de ondernemingen in kaart te brengen. En hoe hij, in het kielzog van al die tienduizenden die ook werden geroepen, ooggetuige was van een nieuwe strijd en een nieuw rampzalig bloedvergieten. Hoe hij werd meegezogen in die confronterende geschiedenis die ons nu zo onwonderlijk voorkomt, zo onbegrijpelijk. Omdat wij, van de generaties die daarna kwamen, het voordeel hebben er zoveel verder vanaf te staan en te kunnen oordelen met de inzichten, beleving en overwegingen van nu, met die veelgeroemde kennis van nu, die jas van het grote gelijk, die ons zo comfortabel zit.

Toen oom Jan in Tandjong Priok aan boord stapte van de Willem Ruys, om definitief afscheid te nemen van het land waar hij was geboren en de meest ingrijpende jaren van zijn leven had doorgebracht, was hij 46 jaar. Precies de leeftijd die ik had toen ik zijn memoires uit die dozen pakte en de openingsregels las: *Het is niet omdat ik mijzelf zo belangrijk vind dat*

Oom Jan in zijn huis in Blaricum, 1975.

ik dit geschreven heb, maar ik vind wel dat ik in een belangrijke tijd heb geleefd. De grote veranderingen, die zich in de wereld voltrokken tijdens mijn leven, zijn als een waterval over mij en mijn generatie heen gekomen.

Ik gedenk hem vandaag in liefdevolle herinnering. En in grote bewondering. Omdat hij in de winter van zijn leven besloot om niet te zwijgen, maar te getuigen van de wereld zoals hij die gezien en ervaren had. Dat deed hij zonder pretenties. Aan het slot schrijft hij: *Het zijn geen diepzinnige gedachten, maar gewoon die dingen die gebeurd zijn en die voor mij belangrijk waren.* In die geest schreef hij het op. Voor zichzelf, voor mijn ouders. En daarmee ook voor mij en voor mijn kinderen en later weer hun kinderen.

Hij overleed in de winter van 1989. Hoe langer hij is overleden, hoe meer nabij hij komt. Steeds vaker treedt hij naar voren uit de wirwar van mijn eigen herinneringen. Dan staat hij zomaar voor me. Hoor ik zijn stem. Zie ik hem weer zitten op zijn favoriete plekje in mijn ouderlijk huis, op de bank tegenover de haard. Met zijn jasje, zijn broek, zijn onafscheidelijke pijp.

Oom Jan. Pluisje op de wind van een veel te grote geschiedenis.

Diederik Jan Hielke van Vleuten

'Niemand begrijpt mijn verhaal over Indië. Het was zo'n andere wereld!'

Herman Romans van Schaik
overleefde de wreedheden
tijdens de Bersiap in Soerabaja

Na de Japanse capitulatie riep Soekarno op 17 augustus 1945 de 'Republiek Indonesia' uit. Nederland wilde echter de oude macht herstellen. Zo werd ook in Soerabaja op de Simpang-sociëteit de Hollandse vlag gehesen, tot grote woede van de Indonesische strijders voor een zelfstandig Indonesië. Zij plunderden de Japanse wapendepots en er volgde een bloedige periode van strijd, de Bersiap-periode.

In Soerabaja werd Herman Romans van Schaik (84) gevangengenomen door de nationalisten en was ooggetuige van hun wreedheden op 15 oktober 1945, 'Bloedige maandag', bij de Simpang-sociëteit en in de Werfstraatgevangenis, waarbij vele Nederlanders en Indo's zijn vermoord. Hij heeft die periode diep weggestopt, maar spreekt nu omdat deze geschiedenis nog bij maar weinig Nederlanders bekend is.

Het gezin Romans van Schaik.
Herman is de jongste zoon.

Een jeugd in weelde

'Ik ben geboren op 24 juni 1929 in Kedoeroes, een dorp 6 km van Soerabaja. Mijn vader was een rijke Indo en had een grote boerderij met wel honderd koeien. Als kind leefde ik in weelde en werd geheel verzorgd door het personeel. In 1938 overleed mijn moeder. Na haar dood werd ik opgevoed door mijn Javaanse baboe. Mijn vader gaf haar het recht mij te slaan als ik stout was. Als ondeugende jongen speelde ik urenlang in de rivier en liet haar wachten met het eten zodat zij terecht boos was. Zij sprak Javaans met mij. Zo klein als ik was, was ik toch beïnvloed door de koloniale verhoudingen. Wie lichter getint was, was hoger in status, dus ik keek als kind op haar neer. Daar heb ik nu verschrikkelijke spijt van. Als ik haar nu zou zien, zou ik op mijn knieën vallen om haar om vergeving te vragen voor mijn onbeschofte gedrag van toen. Zij verdient goud voor wat ze mij heeft bijgebracht!'

Verhoord door de Japanse geheime politie

'In 1941 werd mijn vader gemobiliseerd als landstormer. Samen met mijn oudste broer Robert verzamelde hij wapens om als de bevrijding zou komen mee te kunnen vechten. In het begin van de oorlog werden zij meteen opgepakt door de Kempetai, de Japanse geheime politie. Zij werden langdurig verhoord omdat zij verdacht werden van wapenbezit. Hun wapens zijn nooit gevonden, maar mijn broer kreeg levenslang en mijn vader werd opgesloten in de Werfstraatgevangenis in Soerabaja. Mijn oudste nicht werd aangesteld door de Japanners om de boerderij te runnen en om hen melk te leveren. Ook mijn broer Willem en ik werden opgepakt door de Kempetai en zijn meerdere malen verhoord en geslagen. Maar zelfs met een zwaard onder mijn kin wist ik niets te vertellen. Afgezien van het grote gemis van mijn vader en broer, heb ik fysiek verder geen last meer gehad van Japanners.'

De Bersiap in Soerabaja

'Dolgelukkig was ik om mijn vader te zien na de Japanse capitulatie. Maar vijf dagen later werden mijn vader, mijn broer Willem en ik al gevangen genomen door de nationalisten. Ze noemden zich 'vrijheidsstrijders', maar het waren gewoon rampokkers, gewapende dieven die huizen leegroofden. Begin september 1945 kwamen ze ons voor de registratie ophalen in een vrachtauto. We mochten het hoognodige

meenemen voor onderweg, dus ik nam een kussensloop gevuld met wat kleding mee. We werden met dertig man zonder eten opgesloten in een huis in Kedoeroes, dat een extremistenkamp bleek te zijn. Mijn vader en broer werden al snel weggevoerd. Begin oktober 1945 werd ik met mijn jeugdvriend uit het dorp, Nono Lassae, per vrachtauto naar de Simpangclub gebracht.

In het Javaans werd ik ondervraagd door jonge felle nationalistes bewapend met Samoerai zwaarden. Gelukkig sprak ik goed Javaans dankzij mijn baboe en vertelde hen meteen dat mijn tweede moeder een echte Javaanse was. Ze vonden me daardoor niet gevaarlijk. Twee weken zat ik er gevangen en moest ik de grote tuin onderhouden en klusjes doen. Het was streng verboden voor ons gevangenen om met elkaar te praten. Op 15 oktober 1945 kwam er een vrachtwagen vol opgepakte Nederlanders. Ze moesten zich tot op het ondergoed uitkleden en opstellen op het plein van de rolschaatsbaan bij de Simpangclub. Ze werden door uitzinnige nationalistes met bamboesperen afgetuigd. Daarna werd met teer de letters NICA op hun lichamen geschreven. Toen wist ik niet wat dat betekende, maar op 3 april 1944 was in Australië de NICA opgericht, de Netherlands Indies Civil Administration. Deze organisatie was verantwoordelijk voor het burgerlijk bestuur en de rechtspraak in de Nederlands-Indische gebieden die op de Japanners werden heroverd. Dit waren dus verraders in de ogen van de nationalistes.

Er lagen veel neergesabelde lichamen op de grond. De nog levende mensen werden naar de toiletten in de Simpangclub meegenomen en daar met messen en bijlen in stukken gehakt. Ik hoorde het gegil en gekerm van de mensen die vermoord werden. Je durfde nauwelijks te kijken, want dit kon ook ieder moment jou overkomen. Op de grond lag bloed en overal lagen lichaamsdelen. Er lag een hoofd in de toiletput en ik moest een romp met darmen opruimen. Nono Lassae en ik moesten de lichaamsdelen in petroleumblikken doen en opladen in een vrachtauto. Je deed alles om dit bloedbad maar te overleven.'

Werfstraatgevangenis

'De volgende dag werd ik met vijftientig jongens, waaronder Nono Lassae, op vrachtwagens naar de Werfstraatgevangenis gebracht. Bij de poort stonden

woedende nationalistes in twee lange rijen opgesteld om ons op te wachten met bamboesperen en messen. Wij werden gedwongen om over hun vlijmscherpe bamboestokken te springen om de gevangenis te bereiken, terwijl zij ons sloegen. Mijn kussensloop bleek nu van levensbelang om stokslagen af te weren. Toch sloegen ze me uit mijn evenwicht en ik viel buiten de twee rijen, waardoor ik zo hard mogelijk richting de poort rende en toen sprong ik er snel weer tussen. Maar zes jongens van mijn transport overleefden dit. De overlevenden werden in een te kleine cel geplaatst met wel twintig anderen. We werden vreselijk slecht behandeld en kregen nauwelijks te eten.'

Mijn grootste held

'Op 9 november 1945 kregen de nationalistes in Soerabaja van de Britten een ultimatum waarin stond dat ze hun wapens moeten inleveren, de mannen uit de gevangenis vrij moesten laten en dat de leiders zich moesten overgeven. De nationalistes negeerden dit ultimatum. De ruim tweeduizend Nederlandse gevangenen in de Werfstraatgevangenis waren ten dode opgeschreven, want uit een uitgelekt plan bleek dat ze de volgende dag massaal vergiftigd zouden worden. Jack Boer, een Nederlandse tolk en ex-KNIL-officier sloot zich vrijwillig aan bij een Brits peloton in de haven en organiseerde

Jack Boer

vlak voor het verstrijken van het ultimatum een spectaculaire bevrijdingsactie. Van de Britten kreeg hij een tank ter beschikking, plus drie trucks, een Brits uniform en tien Gurkha soldaten om ons te bevrijden.

's Morgens vroeg hoorden we een harde knal en vele schoten. De sloten van onze celdeuren werden kapotgeschoten en geopend. In de buitenmuur was een gat geschoten door zijn tank. Ik zal nooit vergeten hoe Jack Boer in de gevangenis stond in zijn groene uniform met een hoed op en een pistool in zijn hand. Hij riep: "Jongens, jullie zijn vrij!". Hij is mijn grootste held en aan hem danken ik en nog ruim tweeduizend anderen het leven. We zagen hoe de Gurkha's met hun kromme messen de strotten van de cipiers doorsneden. Ik dacht daarbij alleen maar; "Eindelijk gerechtigheid!".

In vrachtwagens werden we naar kamp A, een marine gebouw in de haven van Soerabaja gebracht, waar ik mijn vader en broer Willem weer zag. Zij bleken ook in de Werfstraatgevangenis te hebben gezeten. Mijn vader was dus vijf dagen na de Japanse capitulatie teruggekeerd in diezelfde gevangenis, maar werd toen ineens door zijn vroegere gevangenisgenoten als de vijand beschouwd omdat hij een Indo was.'

Werken aan de opbouw van Nieuw-Guinea

'Nog steeds vind ik het erg dat we na de oorlog uit Java zijn verdreven door de Indonesiërs. Indo's waren even gehaat als de Hollanders. Van onze boerderij was niets meer over, die was helemaal leeggeroofd. Mijn broer Robert ging na onze bevrijding meteen bij de Veiligheidsdienst Mariniersbrigade, maar daardoor stond hij op de zwarte lijst van de nationalistten. Na de soevereiniteitsoverdracht in 1949 werd hij het land uit gesmokkeld naar Nieuw-Guinea en daarna emigreerde hij naar Australië, want hij wilde niet in Nederland wonen. Mijn vader ging er vandoor met een jongere vrouw en liet zijn gezin in de steek. Omdat mijn broer bij de gehate Inlichtingendienst werkte was het voor mij ook niet meer veilig om in Soerabaja te blijven. Er zat voor mij niets anders op dan me op mijn achttiende jaar als arbeidskracht door de Dienst Economische en Technische Aangelegenheden (DETA) te laten uitzenden om aan de opbouw van Nieuw-Guinea te werken. Dit tegen een dagloon van 1,50 gulden bruto, met een gratis overtocht, voeding en huisvesting in barakken aan de Oranjelaan in Hollandia. Ik werkte bij de hydrografie: ik deed debietmetingen van de watertoevoerwegen voor de te bouwen steden en dorpen. Ik heb een vliegveld helpen bouwen in de Baliemvallei en werkte goed samen met de Papoea's. We roosterden vissen boven een vuurtje op het strand en maakten jacht

We roosterden vissen boven een vuurtje op het strand en maakten jacht op krokodillen en wilde zwijnen.

op krokodillen en wilde zwijnen. Toen de Indonesiërs daar ook weer kwamen, voelden we ons niet meer veilig. In 1962 is de hele Hollandse gemeenschap naar Nederland geëvacueerd.'

Mijn manier om te vergeten

'In Nederland was er voor mij geen slachtofferhulp zoals vandaag de dag. Ik dacht: 'Ik moet doorgaan of ten onder gaan en ik vecht door!' Om in slaap te komen bedacht ik een verhaal. Ik stelde mezelf voor als generaal van een groot leger, die lastige maar rechtvaardige beslissingen moest nemen. Dat is mijn manier om de boel te vergeten. Gelukkig vond ik een pension in Den Haag bij een weduwe met drie kinderen. Zij maakte mij wegwijs en zonder haar had ik het niet gered als Indische jongen. In 1987 zijn we getrouwd. In Nieuw-Guinea was ik rijksambtenaar, maar hier moest ik van een ambtenaar van de gemeente Den Haag maar machinebankwerker worden. Ik weigerde dit en solliciteerde bij de PTT als postsorteerder. Een medewerker personeelszaken zag dat ik hoger opgeleid was en zei dat ik me kon melden bij Rijkswaterstaat. Toevallig zag een bekende uit Nieuw-Guinea mij daar in de gang lopen en regelde mijn sollicitatie op de afdeling Bouw Havenmonden Hoek van Holland. Zo werd ik toch rijksambtenaar en heb ik nu nog een goed pensioen. Als afleiding schuurde ik handmatig honderden houten visdobbertjes en tegenwoordig maak ik Maori-hangers van been of schelpen uit Nieuw-Zeeland. De Indië-Herdenking volg ik op de televisie. Ik kan er niet meer naar toe, dat is me teveel. Ik haat de Indonesiërs niet, maar ze hebben zich gewroken op de verkeerde mensen.

Met lotgenoten heb ik nooit contact gehad, want er is toch niemand die mijn verhaal begrijpt. Het

Foto: Ellen Lock

Herman Romans van Schaik met twee schelpen uit Nieuw-Guinea, zomer 2013.

was daar een héél andere wereld. Alleen mijn vrouw weet het ondertussen wel van die Bersiap-periode in Soerabaja, want ik had zoveel slapeloze nachten. "Die oorlog is geweest, we moeten vooruitkijken!", zegt ze vaak. Zij is degene die mij hier tot een volwaardig mens heeft gemaakt. Nu is zij ziek, ze heeft een ontsteking in haar benen en kan moeilijk lopen. Ik hou zielsveel van haar en zal haar zoveel mogelijk bijstaan. Zo steunen wij elkaar door dik en dun.'

Interview: Ellen Lock

Schrijfster Mischa de Vreede
groeide als kind op in
Japanse vrouwenkampen
op Noord-Sumatra

'Herinneringen aan een andere wereld gaven mij hoop'

Je reinste magie

In 1935 werd mijn vader door de Nederlands-Hervormde kerk uitgezonden als dominee naar Batavia, waar ik op 17 september 1936 ben geboren. Niet lang daarna werd hij beroepen in Medan op Sumatra, waar wij in een villawijk met alleen maar Hollanders woonden. Mijn moeder was onderwijzeres. Ik was het middelste kind en hun enige dochter. Erik was een jaar ouder dan ik en Matthijs twee jaar jonger. Toen Erik leesles kreeg van mijn moeder pikte ik ook aardig wat op en ik kon dus al vrij

Met mijn tante Mieke,
januari 1946.

vroeg lezen. Nadat ik het kinderboek 'Het huisje in de sneeuw' van W.G. van der Hulst tot tranen toe had gelezen, wilde ik ook schrijver worden. 'Als je verhalen mensen tot tranen roeren', dacht ik, 'dan is dat toch je reinste magie!'

De laatste uren samen

In april 1942 werden wij geïnterneerd door Japanse soldaten. Op een groot grasveld moesten we afscheid nemen van mijn vader. Hij moest links naar het mannenkamp. Alle vrouwen moesten naar rechts en begonnen met hun bagage al te lopen naar het Serdangkwartier, een stadswijk in Medan. Mijn moeder siste ons toe: "Allemaal zitten blijven en huilen!" Ze vroeg op klagende toon aan de Japanse soldaat die op ons afkwam om een handkar voor onze bagage en die kregen we. Tijdens de tocht viel ik flauw van de hitte. In de armen van onze huisarts werd ik wakker. Zij raadde mijn moeder zonnehoedjes aan. Mijn moeder grapte terug: "Bij de volgende internering zal ik de zonnehoedjes niet vergeten!" Ik vond dat niet leuk, want ik wilde nooit meer zoiets meemaken. In het Serdangkwartier sliepen we met een aantal andere moeders en kinderen in één kamer. Ik wist zeker dat de anderen mij de volgende dag zouden gaan plagen, want ik plaste nog elke nacht in mijn bed. Je zat bovenop elkaar, dat stoorde me het meest, het gegil en geschreeuw van anderen. We hadden nog één ontmoeting met mijn vader. Hij zag er al niet meer netjes uit, liet zich neer op één knie en stak zijn armen door het prikkeldraad om ons aan te raken. Daarna zagen we hem niet meer. Ik kreeg hoge

koorts en bleek differie te hebben. Het afscheid van mijn moeder en broertjes was vanwege het besmettingsgevaar niet innig. Helemaal alleen werd ik in een open koetsje begeleid door twee Japanse motoren naar het ziekenhuis buiten het kamp gebracht. Onderweg zag ik tot mijn grote verbazing blanke kinderen op straat spelen. "Dat zijn Zwitsers, die zijn neutraal gebleven in de oorlog," zei later mijn moeder, waarop ik dacht: "Na de oorlog word ik ook Zwitser!" Op de ziekenzaal begon ik meteen al de eerste avond de andere zieke kinderen verhalen te vertellen. Ook een dokter bleef staan luisteren en maande me niet tot stilte zoals ik gewend was van mijn ouders.

Een groot verdriet

In oktober 1942 werden we ondergebracht in blok B van kamp Poeloe Brayan, 8 kilometer ten noorden van Medan. Er was een bevel om niet samen te scholen, maar mijn moeder bleef toch bijbellezingen houden. Zij zei altijd: "Als we straks moeten buigen, dan doen we dat van buiten. Van binnen buigen we niet." Ze werd opgepakt en de Japanse commandant zei tijdens het verhoor tegen haar: "Ik sla je kop eraf!" Mijn moeder vertelde dit daarna lacherig aan mij, maar ik was boos op haar omdat zij teveel riskeerde en naar mijn idee geen rekening hield met ons. Omdat mijn moeder doorging met haar opstandigheid kregen we voor straf een slechter blok E toegewezen dat regelmatig onder water stond. In zo'n grote modderplas viel ik opeens in een onzichtbare diepe sloot. Hoewel ik mijn zwemdiploma al had, verdronk ik bijna doordat ik van schrik was verlamd.

In de paasnacht 1943 tijdens de
overstroming in het interneringskamp
Aik Pamienke te water geraakte.

Hoe kan ik dit schrijven?

In Aik Pamienke haalde je met
moete een blikje water op mit diepe
pussen.

Het was Poeloe Brayan, in de
vloedbossen.

Mijn moeders handschrift uit 1943 in haar te water geraakte dichtbundel van Henriette Roland Holst.

Mijn moeder stuurde mijn vader een kerstpakket toe met een brief hoe wij het maakten en ze liet tegen betaling portretten van mijn broers tekenen voor mijn vader. "Van jouw portret zou pappa alleen maar schrikken!" zei ze tegen mij. De Japanse censuur verwijderde echter de brief uit zijn pakket, dus mijn vader kreeg alleen de tekeningen van mijn broers en dacht dat ik inmiddels overleden was. Hij was zeer aangeslagen door dit grote verdriet, hoorde ik jaren later van zijn kampgenoot. Vanwege gebrek aan brandhout voor de kookvuren kwamen de vrouwen in opstand en braken een loods af, die al maanden in aanbouw was. Na de opstand werd mijn moeder tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. Ze had toen al een half jaar voorarrest achter de rug. Uitgerekend onze onaardigste tante Alice moest als eerste op ons passen. Ze zei telkens dat zij elk rijstkorreltje voor ons uitspaarde. Van haar moest ik zelfs de vieze wormpjes opeten, die ik juist uit mijn rijst had verwijderd.

Een mager scharminkel

In juli 1944, juist toen mijn moeder in de gevangenis zat, overstroomde ons blok E. Ik kreeg ernstige blaas- en nierbekkenontstekingen en ik lag letterlijk op het randje van de dood. Zelfs de Japanners zagen uiteindelijk in dat we uit deze modderpoel weg moesten. Mijn jongste broer Matthijs zou achter moeten blijven in Poeloe Brayan en Erik en ik zou-

den worden geëvacueerd met de tante die voor ons zorgde. Voor mij was dat het meest onverdraaglijke en angstige idee, dat we nu als familie helemaal uiteengereten werden. Je moet eens weten hoe gemeen vrouwen kunnen zijn. Ik zag hen elkaars wangen openkrabben voor een paar korrels rijst. Er werd ook veel gestolen. Wij waren daar onbeschermd als kinderen zonder moeder. Na beraad met Erik ben ik naar ons blokhoofd gestapt en heb uitgelegd dat wij kinderen als gezin hoe dan ook bijeen moesten blijven. Gelukkig mochten Matthijs en de tante waar hij verbleef mee naar het Gloegoer-kamp, zodat we toch bij elkaar bleven. Hier kreeg ik vanwege het vitamine-tekort rode vlekken en gezwollen enkels. De Japanse keizer gaf op zijn verjaardag gratie aan alle gevangenen. Zo kwam mijn moeder na een jaar gevangenschap vier maanden eerder vrij. Het eerste wat mijn moeder tegen me zei was: "Je bent nog steeds een mager scharminkel!" Er kwamen verschillende tantes naar haar toe om te vertellen dat er zo liefdeloos voor ons gezorgd was. Tante Alice bood hiervoor haar excuses aan. Tante Loet was mij in de ziekenbarak zelfs komen vragen of ik er niet liever langer wilde blijven omdat tante Alice overspannen was.

Op de grond in de houtloods vond ik een belletje en wilde dat bij me dragen, maar ik had alleen nog een onderbroek aan. Mijn geliefde tante Suus maakte

een kettinkje van blauwe en gele draad zodat ik dat belletje kon dragen. Ik was dolblij met dit cadeau. Omdat ik zo'n honger had ruilde ik mijn kostbaarste bezit, alleen het belletje, met een jongen voor een worteltje. We staken gelijk over. In drie happen was de wortel op. Het blauw-gele kettinkje hield ik nog heel lang om. Voor tante Loet had ik de meeste bewondering. Ze had voor haar internering nog snel wat witte tenniskleding mee kunnen nemen en zag er altijd keurig schoon en waardig uit. Onaantastbaar leek ze en daarom wilde ik altijd bij haar staan als we ons twee aan twee moesten opstellen voor het appèl. Op mijn achtste verjaardag kreeg ik van haar het mooist mogelijke cadeau: een bijna lege agenda met een potloodje in de rug en een aai over mijn bol. Ik was dolgelukkig en had haar wel een kus willen geven, maar dat deed je toen niet.

Herinneringen gaven hoop

In juli 1945 werden we per trein overgebracht naar kamp Aek Pamienke, dat in de bossen lag. Hier raakte ik helemaal uitgeput door ondervoeding. Je overleeft het als je een goede manier van 'vluchten' hebt. Doordat je in gedachten afstand neemt van de situatie. Ik keek naar mijn broodmagere openliggende benen en dacht alleen maar: 'Dit ben ik niet, dit

overkomt me niet. Op dit moment moet ik eigenlijk naar school lopen met lakschoentjes aan en met lange krullen op mijn rug.' Ik hield altijd de hoop op de mogelijkheid van een ander leven. Gelukkig wist ik nog hoe mijn wereld er voor de oorlog uit zag en daar kon ik op terugvallen. Een goed geheugen is het mooiste wat je kunt hebben, ontdekte ik in gevangenschap. En goede herinneringen. Daarnaast las ik het boek 'Ik en mijn speelman' en wist dat er ook een kleurrijke wereld bestond met zachte gevoelens, met mensen die beleefd en aardig tegen elkaar zijn. Toen de oorlog voorbij was in augustus 1945 werd alles anders. Er waren geen appèls meer, geen corvees en geen vaste dagindeling, maar er was nog steeds geen eten. We hoorden dat er een Amerikaanse wonderpil was uitgevonden. Ik kreeg wel pillen, maar dat bleken wormtabletten te zijn. Een paar dagen later zat ik boven de smerige latrine en toen bleken er griezelig lange wormen uit mij te komen.

Wat ontbrak

Al gauw liepen de eerste teruggekeerde Hollandse mannen in en uit het kamp en dit zorgde voor heftige emoties, helemaal als ze slecht nieuws brachten. Mijn moeder zei dat we niet al te blij mochten zijn als we mijn vader zouden zien, omdat er ook kinderen

Mischa de Vreede
Schoorl, zomer 2013.

Foto: Ellen Lock

waren van wie de vader dood was. Op een dag zag ik mijn moeder arm in arm met een donkere magere man lopen. Ik zei tegen mijn broers: "Dat moet vader wel zijn, want met een vreemde loopt ze niet zo gearmd!" Toen ik mijn vader terugzag nam ik afscheid van de man die ik gemist had, want dat was in mijn herinnering toch een ander. Hij gaf me met betraande wangen een kus en zijn baardstoppels prikten in mijn gezicht. Een paar dagen later vertelde hij dat hij veel aan me had gedacht. Ik vroeg of hij een boek voor me had. Zijn lievelingsboek was 'De geheime tuin' en dat zou ik zo snel mogelijk krijgen. Op mijn negende verjaardag gaf hij me twee papieren: "Goed voor een boekenkast" en "Goed voor een boek". Later in Holland kreeg ik deze cadeau's daadwerkelijk. Hij nam me mee naar de kapper in het mannenkamp. De mannen zeiden: "Is dat haar nou!?" en ik voelde me opeens heel belangrijk. De kapper had een ronde spiegel waarin ik mijn magere gezicht voor het eerst weer zag. "Daar kijk je van op hè?", zei mijn vader. "Ze heeft een kuiltje in haar wang", hoorde ik een man zeggen. Al die aandacht en grapjes had ik gemist in het vrouwenkamp, waar we allemaal onze eigen identiteit zo volkomen verloren hadden.

Het was maar een jappenkamp

In 1946 woonden we even in Egmond aan Zee waar ik naar de vijfde klas van de lagere school ging. Mijn klasgenootje vertelde tijdens het spelen aan haar moeder dat ik in een kamp had gezeten. Ik wist dat haar moeder hiervan zou schrikken en dus verontschuldigde ik me meteen: "Het was maar een jappenkamp hoor!" Alle aandacht ging altijd naar de kampen in Europa en in Holland wist men nauwelijks iets van de kampen in Nederlands-Indië. Mijn blaas en nierbekken bleven nog lang zwakke punten, dus moest ik met mijn moeder naar een hoogleraar kindergeneeskunde in Groningen. Dit was de eerste volwassene die mij vroeg: "Wat is nu het ergste dat je hebt meegemaakt?" Met toegeknepen keel vertelde ik hem mijn grootste angst: "Het idee dat wij als kinderen ook nog zouden worden gescheiden van mijn jongste broer Matthijs in kamp Poeloe Brayan. Mijn vader weg, mijn moeder weg en dan ook nog mijn broertje..." Hij luisterde echt en knikte begrijpend. Op de gang had mijn moeder ons gesprek gehoord en op de terugweg berispte zij mij;

"Je had niet zoveel mogen kletsen over het kamp!" Ik had het grote geluk dat ik kon schrijven, want thuis kon ik er niet over praten. Als het over het kamp ging, dan liep mijn vader de kamer uit. Zodra ik een eerste druk van mijn boeken voor mijn moeder had, dan ging ze met haar armen over elkaar zitten en zei: "Doe dat maar in mijn tas". Ze las alles denk ik wel, maar we spraken er nooit over. Rond de mei-herdenking boek ik altijd een vakantie. Het gaat dan toch nooit over mijn oorlog. Als schrijver ben ik de laatste jaren wel bij Indië-herdenkingen rond 15 augustus betrokken. Een mevrouw stapte na zo'n herdenking op me af: "Oh, u hebt op Noord-Sumatra gevangen gezeten, daar was het toch niet zo erg!" Zo'n opmerking - uiteraard uit onwetendheid - komt toch hard aan. Na de oorlog zeiden volwassenen soms tegen me: "Ja maar, jij was nog klein.", net of je oorlogservaringen dan minder erg zijn. Maar angst, pijn, gemis, honger, dood en verdriet zijn even voelbaar en schrijnend voor een kind als voor een volwassene.

Interview: Ellen Lock

Foto: Tobias Oudejans

Mischa de Vreede, zomer 2013.

Zoek?!

De redactie stelt cliënten in de gelegenheid een korte advertentie (maximaal 100 woorden) te plaatsen. Hieraan zijn geen kosten verbonden. Ontvangen oproepen kunnen niet direct worden geplaatst, omdat er veel verzoeken binnenkomen. De redactie neemt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van de oproepen. Alle oproepen zijn te zien op de website www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Ik ben op zoek naar mensen die misschien nog leven en bij mijn oma in het kamp gezeten hebben.

Haar naam is Henriete Harten/Monterie, zegt iemand dit iets? Zij zat 5 jaar in het kamp bij Java? Ze is na 5 jaar kamp met de boot naar Nederland vertrokken en herenigd met haar dochter Felicia Harten in Amsterdam. Mocht iemand dit herkennen graag reactie: Elisabeth Harten, e-mail: elisabeth_harten@hotmail.com

Voor het schrijven van mijn tweede roman zou ik graag in contact komen met oud-militairen die in 1949 mijnen hebben geveegd in de regio van De Molukken en Nieuw-Guinea, het liefst op de Hr. Ms. Tholen waar mijn inmiddels 84-jarige grootvader Wim Anker op diende. Maar ook opvarenden van andere mijnenvegers uit die periode spreek ik graag. Als u geïnteresseerd bent uw ervaringen met mij te delen of u kent iemand die in 1949 mijnen heeft geveegd, dan graag contact opnemen met Jan-Willem Anker, Rietzangerweg 1, 1021 CT in Amsterdam, tel: 06-17149033, e-mail: janwillem.anker@gmail.com

Ik ben geboren op 14 juli 1944 in Amsterdam.

Men dacht dat ik het niet lang zou maken, maar toch overleefden mijn zuster, mijn moeder en ik de hongervinter. Mijn vader was ondergedoken in verband met zijn verzetswerk. De oorlog lijkt mij heel mijn leven te achtervolgen. Via deze oproep hoop ik andere kinderen te vinden die in de hongervinter

in Amsterdam zijn geboren. Als u boeken weet over deze ervaring dan houd ik me ook aanbevolen. Reacties graag naar Maria Laurie, e-mail: marialaurie@yahoo.com of nlaurie@bell.net

Ik zoek voor onderzoek informatie over een Joods gezin, dat tijdens de oorlog in Halle (gem. Zelhem) ondergedoken zat en ook opgepakt is op 13 maart 1944. Waarschijnlijk gaat het hier om de familie Weinberg uit Amsterdam. Margit Weinberg-Strachitz 07-02-1899 Boedapest (moeder), Gabrielle-Louise Weinberg 29-08-1928 Amsterdam (dochter), Edgar-Georg-Paul Weinberg 26-04-1930 Amsterdam (zoon), Charles-Ludwig-Rudolf Weinberg 29-08-1931 Amsterdam (zoon). Ze kwamen, voor zover bekend, van de Oranje Nassaulaan 51 te Amsterdam. Deze familie is via Westerbork gedeporteerd naar Auschwitz waar ze op 26 maart vermoord zijn. Uw inlichtingen zijn welkom, Bert Schieven, Bergstraat 19 A, 7021 XG Zelhem, tel: 0314-623306, e-mail: bert_schieven@hotmail.com

'Struikelstenen Amersfoort' zoekt nabestaanden; familieleden van Joodse Amersfoorters die in de Tweede Wereldoorlog zijn weggevoerd en zijn gedood in de vernietigingskampen. In Amersfoort gaat het om bijna 400 medebewoners waarvoor we struikelstenen (Stolpersteine) gaan plaatsen. De kubusvormige betonnen stenen zijn voorzien van een messing plaatje met daarop persoonlijke gegevens. Iedere steen, voor het huis waar ze toen woonden, is een blijvende herinnering. Ook zoeken we nabestaanden die aanwezig willen zijn bij het plaatsen van de struikelstenen voor hun familie. Op www.struikelstenenamersfoort.nl komt een korte beschrijving van deze nazi-slachtoffers. Vertel ons uw verhaal over hen via: Klaas Kwakman, De Oudenhage 14, 3817 HR Amersfoort, tel: 033-4622163, e-mail: Klaas.kwakman@planet.nl

ten toon & te doen

Herinneren en Verbinden

Tentoonstelling - t/m 31 oktober 2013

De tentoonstelling laat zien hoe de Indische en Molukse gemeenschap in Lunteren, Bennekom en Ede zijn terechtgekomen. Hiertoe wordt een beeld geschetst van de politieke ontwikkelingen in het voormalige Nederlands-Indië in de periode 1940-1965 die uiteindelijk hebben geleid tot de komst van Indische en Molukse mensen naar Nederland. Na een stukje koloniale geschiedenis gerelateerd aan de komst van deze groepen zoomt de tentoonstelling in op de lokale opvang van deze groepen in Bennekom, Lunteren en Ede.

De tentoonstelling vormde een onderdeel van het programma 'Herinneren en Verbinden' dat het Indisch Herinneringscentrum op 14 april 2013 in Ede organiseerde in samenwerking met de Gemeente Ede en lokale Indische en Molukse organisaties. Tijdens het evenement stonden de herinneringen centraal aan de komst, opvang en inburgering in de gemeente Ede en de overdracht van deze herinneringen aan jongere generaties en de Edese bevolking.

Gezellig samenzijn bij het contractpensioen De Paaseik met de familie Kleering van Beerenbergh (1962-1963).

Het Indisch Herinneringscentrum wil graag een mogelijkheid bieden voor de Indische en Molukse gemeenschap om zulke bijeenkomsten te organiseren om aandacht te geven aan de lokale geschiedenis.

Museum Oud-Lunteren

Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren, tel: 0318-486254.
Openingstijden: wo-za 13.30 tot 16.30 uur, di 10.00 tot 16.00 uur. Toegang: € 2,00, de jeugd tot 18 jaar gratis. www.lunteren.com/nl/oud-lunteren

'150 jaar Bronbeek. Wonen tussen trofeeën'

Expositie - t/m 31 december 2013

Bronbeek is sinds 1863 een tehuis voor veteranen met daarin een museum. De expositie '150 jaar Bronbeek. Wonen tussen trofeeën' brengt het tehuis en zijn kleurrijke bewoners in die anderhalve eeuw tot leven: Wie woonden er, hoe leefden zij, hoe vierden zij feest, hoe gingen zij om met bezoekers?

De expositie is opgesteld in de gangen waar de vaandels en trofeeën van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) hun plek hadden. Aan de orde komen onder meer het ontstaan en de ontwikkeling van de museale collectie, de modernisering, de sluitingsdreiging in de jaren 1980 en de veranderingen in het toelatingsbeleid. Verder kan de bezoeker in de expositie nader kennismaken met vijftien bewoners; één uit elk decennium sinds de stichting in 1863. Daarbij worden hun achtergrond en militaire loopbaan, maar vooral ook hun dagelijks leven op Bronbeek duidelijk. Onder meer zijn oude foto's, historische filmbeelden en veel voorwerpen uit de museale collectie te zien

Foto: Nationaal Archief/Spaarnestad Photo

Bewoners tehuis Bronbeek bij de uitbetaling van hun zakgeld, 1936.

De expositie is officieel geopend op 19 februari en loopt tot en met 31 december 2013. Parallel is buiten op het landgoed Bronbeek sinds 6 april jongstleden de expositie 'Bronbekers in beeld' te zien, waarin Bronbekers uit het verleden door Gelderse kunstenaars in kunst zijn verbeeld.

Landgoed Bronbeek

Presentatie - 11 september 2013

Op 11 september 2013 is er een dialoog met rondleiding over het Landgoed Bronbeek van 14.00 tot 16.30 uur, aanmelden via tel: 026-3763555.

Foto: Yke Reilink

Niek Ravensbergen houdt een lezing met dia's over het gebruik van het landgoed Bronbeek in de loop van de afgelopen 200 jaar. Daarna voert een rondleiding de deelnemers langs bijzondere bomen, de bron en de beek waar het landgoed zijn naam aan dankt, met zijn watervalletjes, beelden en beroemde 'plantenkalender'. Ook de architectuur van de monumentale gebouwen en de gedenktekens voor de slachtoffers van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië worden belicht.

Uitleg bij uw foto's in Museum Bronbeek

Fotoweek - 24 t/m 27 september 2013

In Museum Bronbeek kan iedereen op 24, 25, 26 en 27 september 2013 terecht met vragen over eigen familiefoto's uit Nederlands-Indië. Bronbeek biedt deze gelegenheid in het kader van de landelijke Fotoweek, een nieuw initiatief van het Nederlands Fotomuseum en Foam, dit jaar met het thema 'Kijk! Mijn familie'.

Museum Bronbeek beheert een omvangrijke collectie foto's over de koloniale geschiedenis van Nederland. Veel Nederlanders hebben zelf foto's uit Indië of Suriname en de Antillen in huis. Vaak zijn het fotoalbums uit de diensttijd van hun vaders en opa's in Indië, of familiealbums uit vervlogen tijden. Soms kan de betekenis van een foto nog niet duidelijk zijn, maar specialisten in het museum kunnen misschien meer vertellen over de betekenis van de details op uw oude foto's. Om mensen de gelegenheid te geven een antwoord op hun vragen te vinden neemt Museum Bronbeek deel aan de Fotoweek. Op 24, 25, 26 en 27 september 2013 kan men tussen 13.30 tot 17.00 uur met zijn eigen foto's het museum binnenlopen. Experts staan klaar om de meegebrachte foto's aan de hand van de locatie, de kleding of uniformen, voer- en vaartuigen en gebouwen op de foto's te analyseren. In veel gevallen kunnen zij ook advies geven over nader (genealogisch) onderzoek. **Meer informatie over de Fotoweek (20 t/m 29 september 2013) op www.defotoweek.nl**

Landgoed Bronbeek

Velperweg 147, 6824 MB Arnhem, tel: 026-3763555.
Website: www.bronbeek.nl Vooraanmelding via:
Loket.KTOMM.Bronbeek@mindef.nl

Openingstijden: dinsdag t/m zondag 10.00-17.00 uur.
Toegangsprijs: volwassene € 6,-, kind € 3,-
(gratis met Museumkaart, Defensie- of Veteranenpas en voor donateurs).

Vraag & antwoord

Wordt mijn Wuv-uitkering hoger als mijn AOW-partnertoeslag in de toekomst wordt verlaagd?

Als de AOW-partnertoeslag op uw uitkering wordt gekort, kunt u een nieuwe vaststelling van uw uitkering aanvragen. De uitkering wordt alleen opnieuw vastgesteld als het verschil tussen de oude en nieuwe berekening groter of gelijk is aan 1% van uw grondslag. Volgens een wetsvoorstel zal de partnertoeslag van een AOW-gerechtigde met een inkomen dat hoger is dan bruto € 46.000 per jaar vanaf 1 januari 2015 in vier jaar tijd worden afgeschaft. Bij de vaststelling van dit inkomen tellen de AOW en de Wuv-uitkering niet mee.

Mijn vrouw krijgt binnenkort ook AOW. Ik hoorde dat mijn Wuv-uitkering daardoor lager kan worden, maar haar inkomsten staan toch los van mijn uitkering?

Voor de AOW klopt dat niet helemaal. De AOW van u beiden wordt gekort op uw Wuv-uitkering. Daar staat tegenover dat in de berekening een toeslag is opgenomen, waardoor de korting niet hoger is dan de AOW voor een alleenstaande. Als uw vrouw een pensioen krijgt, zal daarbij mogelijk rekening zijn gehouden met haar AOW. In dat geval is de korting op uw Wuv-uitkering nog lager: de helft van de AOW van uw vrouw en u samen. Het komt inderdaad wel voor dat de uitkering lager wordt als de partner de AOW-leeftijd bereikt. Maar dat is niet altijd zo.

Kunt u aangeven wat mijn partner aan uitkering krijgt na mijn overlijden?

In beginsel zal de uitkering lager zijn dan wat u nu ontvangt. Als uw partner een eigen inkomen heeft, kan het voorkomen dat de uitkering niet tot

betaling komt. U kunt ons met een brief vragen om een inschatting te maken van wat uw partner kan verwachten. Stuur daarbij gegevens mee over de inkomsten van uw partner en de mogelijke rechten op een (nabestaanden)pensioen. Stuur uw brief naar de afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen in Leiden (adres zie achterzijde). Wij zullen dan aangeven wat uw partner op basis van die gegevens kan verwachten. De uiteindelijke berekening kan daarvan afwijken omdat de daadwerkelijke inkomsten na uw overlijden kunnen afwijken van hetgeen nu bij u bekend is. Algemene informatie over de rechten van nabestaanden is beschikbaar in de vorm van een brochure met de titel 'Financiële ondersteuning voor de nabestaande (Wuv en Wubo)'. Deze brochure is verkrijgbaar bij onze cliëntservice (telefoon: 071 535 68 88) of te downloaden op onze website www.svb.nl/wvo.

Waar kan ik informatie vinden over het aantal mensen dat gebruik maakt van de wetten voor verzetsdeelnemers en oorlogsgetroffenen?

De Pensioen- en Uitkeringsraad publiceert deze informatie in het jaarverslag. Naast gegevens over het aantal cliënten, het aantal aanvragen, de behandelduur van aanvragen en het aantal toekenningen, wordt onder meer ook vermeld hoeveel er per wet is uitgekeerd. Ook na de overgang van taken naar de Sociale Verzekeringsbank bleef de Pensioen- en Uitkeringsraad deze (SVB-)cijfers publiceren om een vergelijking met voorgaande jaren mogelijk te maken. De jaarverslagen 2010, 2011 en 2012 zijn te vinden op de website (www.pur.nl of www.svb.nl/wvo). Eerdere jaarverslagen zijn op te vragen bij de redactie van Aanspraak (zie adresgegevens op de achterzijde).

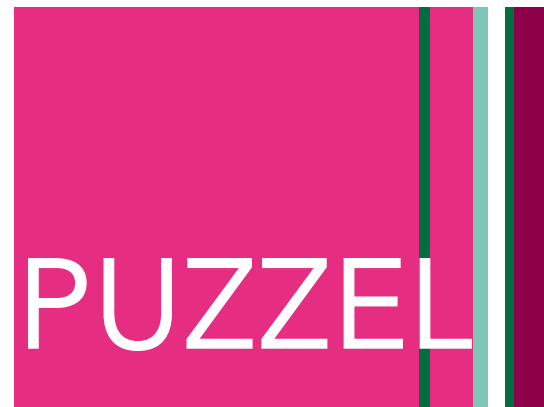
1	2	3			4	5	6	7	8		9	10	11	12
13				14								15		
16			17		18						19			
		20		21		22				23				
	24		25		26		27		28				29	
30		31		32		33		34				35		36
37			38				39				40			
41						42				43				
44					45				46					
47					48				49				50	
			51				52		53		54			
55		56				57		58		59		60		61
62	63				64				65		66		67	
68					69							70		
71					72							73		

Uw oplossing:

33	3	15	44	61	24	65	21

Horizontaal 1 bedehuis 4 naast 9 hetzelfde 13 nieuw (in samenst.) 14 loon 15 Noorse munt 16 Engelse lengtemaat 18 vervoermiddel 19 bakmengsel 20 modieus 22 meelproduct 23 haarvet 25 vruchtennat 27 hemelgeest 30 vrouw van Adam 32 woonschip 34 metaal 35 koeienmaag 37 begieten 40 Chinees gerecht 41 frisse wind 42 kleefstof 43 naaidraad 44 lastdier 45 het toebrengen van schade 47 troefkaart 48 deel van het oor 49 zot aan een vorstelijk hof 50 persoonlijkheid 51 verkoophuisje 53 tennisterm 56 korte kous 57 gril 59 spoedig 62 zonderling 64 dienstkleding 66 informatie 68 slagplankje bij tafeltennis 69 rivierbodem 70 duivenhok 71 bazelen 72 vorm van een schoen 73 niets.

Verticaal 1 portemonnee 2 lidwoord 3 muziekgenre 4 jong schaap 5 overall 6 staat 7 winkelier 8 Engelse titel 10 goal 11 roem 12 miljoen (in samenst.) 17 kiel 19 duinvallei 21 sfeerverlichting 23 erfelijkheidsdrager 24 veerpont 26 voor 28 Engelse graanjenever 29 gemêleerd 30 laagtij worden 31 dierenopvang 33 wiskundig begrip 35 onzin 36 kansspel 38 schil 39 elektrisch geladen deeltje 40 dansfeest 43 in veiligheid gebracht 45 pratende vogel 46 vallei 48 beweging met de tong 51 sleepnet 52 vaardigheid 54 vlekkenwater 55 bij het genoemde 56 vlees aan stokjes 58 zedig 60 tegen 61 gewricht 63 paling 64 moment 65 tamme loot 67 vuur.

Los het kruiswoordraadsel op en breng daarna de letters uit het diagram over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingsbalk. Uw oplossing kunt u voor 1 november 2013 sturen naar:

SVB-Leiden
Afdeling Verzetsdeelnemers
en Oorlogsgetroffenen
Redactie van Aanspraak
Postbus 9575, 2300 RB Leiden

Uit de goede oplossingen worden de namen getrokken van een eerste (€ 75), een tweede (€ 50) en een derde (€ 25) prijswinnaar. In het volgende nummer van Aanspraak maken we de oplossing van deze puzzel en de namen van de drie prijswinnaars bekend. (N.B. medewerkers zijn van deelname uitgesloten).

Prijswinnaars juni-puzzel:

De juiste oplossing was: Midzomer. De winnaars van de juni-puzzel zijn: dhr. S.A. Pront, Kfar Aviv, Israël (1e prijs); mw. I.L. Wasch-Heystek, 's-Gravenhage (2e prijs), mw. J. Arends-Bey, Leiden (3e prijs). Van harte gelukgewent! U ontvangt het bijbehorende geldbedrag zo spoedig mogelijk op uw bankrekening.

Adressen / colofon

Correspondentieadres

Sociale Verzekeringsbank

Afdeling V&O, Postbus 9575, 2300 RB Leiden

Bezoekadres

Stationsplein 1, Leiden

tel: 071 - 535 65 00, fax: 071 - 576 60 03

e-mail: info.wvo@svb.nl of info@pur.nl

website: www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Israël

Nederlandse Ambassade

Afdeling V&O, Postbus 1967, Ramat Gan 52118

Bezoekadres Rechov Abba Hillel 14 (13e verd.)

Ramat Gan 52506, Tel Aviv

tel: +972-3-7540741 / +972-3-7540742

fax: +972-3-7540757, e-mail: TEL-VenO@minbuza.nl

Indonesië

Ambassade v/h Koninkrijk der Nederlanden

Jl. H.R. Rasuna Said Kav. S-3 Kuningan, Jakarta 12950

tel: +62 (0)21 524 8200, fax: +62 (0)21 525 0443

e-mail: jak-wuv@minbuza.nl

website: <http://indonesie.nlabassade.org>

Verenigde Staten

Consulate General of the Netherlands

Consular Department

1 Montgomery Street, Suite 3100, San Francisco, CA 94104

Bezoekadres (op afspraak)

120 Kearney Street, Suite 3100, San Francisco, CA 94104

tel: +1 877 388 2443 (Toll free), fax: +1 415 291 2049

e-mail: sfn-wuv@minbuza.nl, website: <http://sanfrancisco.the-netherlands.org>

Canada

Consulate General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)

1, Dundas Street West, suite 2106, Toronto, Ontario M5G 1Z3

tel: +1 416 595 2408, +1 877 303 3639 (Toll free), fax: +1 416 598 8064

e-mail: tor-wuv@minbuza.nl, website: www.dutchmissions.com

Australië

Consulate-General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)

Level 23, Tower 2, 101 Grafton Street

(corner Grosvenor St), Bondi Junction NSW 2022

tel: +61 (0)2 9387 6644, fax: +61 (0)2 9387 3962

e-mail: syd-wuv@minbuza.nl, website: www.netherlands.org.au

Aanspraak is een gezamenlijke uitgave van de Sociale Verzekeringsbank en de Pensioen- en Uitkeringsraad.

De Sociale Verzekeringsbank (locatie Leiden) verzorgt de uitvoering van de Nederlandse wetten voor Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen. Met al uw vragen kunt u daar terecht. Aanvragen voor deze wetten van nieuwe klanten worden beoordeeld door de Pensioen- en Uitkeringsraad. De PUR stelt ook het beleid voor deze wetten vast.

Aan de inhoud van de artikelen kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van (delen uit) dit magazine mag uitsluitend geschieden na schriftelijke toestemming van de redactie.

Redactieadres

SVB, t.a.v. Aanspraak

Postbus 9575, 2300 RB Leiden

tel: 071 - 535 65 00

e-mail: aanspraak.wvo@svb.nl

aanspraak@pur.nl

website: www.svb.nl/wvo

www.pur.nl

Oplage 33.000 exemplaren

Interviews en tekst

André Kuijpers, Ellen Lock

Drukker

MediaCenter

Rotterdam

Foto's R.U. Kleering van Beerenbergh, Annet Delfgaauw (foto Nicolij Vermeulen), Ellen Lock, Katinka Krijgsman, Tobias Oudejans, Yke Reilink.

Coverfoto Tobias Oudejans

Vormgeving Irene de Bruijn, Ellen Lock

ISSN (Koninklijke Bibliotheek) 2214-160X

Voor slechtzienden is de gesproken versie van Aanspraak gratis op CD verkrijgbaar.

English translations of selected articles in Aanspraak can be found on our website: www.svb.nl/wvo or www.pur.nl